

فشار سیاسی یا مصلحت کشور و نسل‌های آینده

واکنش انجمن پسته ایران به فراخوان نظرخواهی درباره ویرایش نخست لایحه قانون آب

۱- به دلیل خشکی فلات ایران، آب کمیاب‌ترین و استراتژیک‌ترین منبع تجدیدپذیر این سرزمین بوده و هست. از همین رو، تحولاتی که در طول تاریخ کشور پیرامون این منبع خدادادی رخ داده، از پیدایش کشاورزی و ابداع فناوری قنات در ایران باستان گرفته تا تلفیق قواعد عرفی مالکیت و بهره‌برداری آب‌ها با آموزه‌های دین مبین اسلام و تخریب منابع و تأسیسات آبی بر اثر حمله مغول در دوران پس از ظهور اسلام و نهایتاً شروع قانون‌گذاری مدون، ورود تکنولوژی چاه عمیق، پیروزی انقلاب اسلامی و اعطای یارانه‌های انرژی در دوره معاصر، همه و همه اثرات بسیار عمیقی بر جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و امنیتی تمدن اقوام و مردم ایرانی گذاشته‌اند. تصمیم‌گیری راجع به چنین موضوع راهبردی و مهمی که زندگی تمام مردم ایران در نسل حاضر و نسل‌های آینده را تحت تأثیر خود قرار خواهد داد، باید پس از بررسی تمامی جوانب موضوع، با پختگی کامل و در نظر گرفتن منافع ملی، حصول اجماع جمعی و بدون عجله و فارغ از انگیزه‌های فردی، گروهی و یا فشارهای سیاسی صورت گیرد؛ روندی که از شنیده‌ها، اخبار و مرور لایحه، به نظر نمی‌رسد رعایت شده باشد.

۲- وزیر محترم نیرو در نامه نظرخواهی خود پیرامون این لایحه به تاریخ ۲۰ بهمن، تنها ۹ روز فرصت برای ارائه نظرات تعیین کردند. همچنین به نقل از شما گزارش شده که اخیراً در وینناری فرموده‌اید: «اگر منظور این است که ما یک هفته فرصت

اظهارنظر را افزایش دهیم، ما در خدمت دوستان هستیم. اما اگر منظور این است که ماه‌ها برای این امر فرصت تعیین شود، تصور می‌کنم اصل ماجرا خدشه‌دار می‌شود و عملاً تلاشی نخواهد بود که به نتیجه برسد.» به نظر می‌رسد این عجله، تناسبی با وقت لازم و معقول برای بررسی، اظهارنظر و تصمیم‌گیری راجع به چنین موضوع پیچیده، مهم و خطیری نداشته و این شائبه را ایجاد کرده که شاید تعجیل در این امر بیشتر ناشی از فشار سیاسی یا رو به اتمام بودن عمر دولت حاضر است تا مصلحت کشور و نسل‌های آینده.

۳- علی‌رغم اینکه در روند تدوین لایحه از افراد یا گروه‌های خاصی از علاقه‌مندان، دعوت به مشارکت شده، اما به نظر می‌رسد دو ایراد مانع از حصول اجماع جمعی بر سر این لایحه شده است: اول آنکه تلاش واقعی و کافی از سوی دبیرخانه تدوین قانون آب برای شناسایی، دعوت و جلب اعتماد بسیاری از گروه‌های علاقه‌مند، صاحب‌نظر یا ذینفع در این موضوع نشده است. به‌عنوان نمونه، خاطرنشان می‌شود در حالی که مالک و بهره‌بردار غالب منابع آب فلات مرکزی ایران، کشاورزان هستند، در همان روز

ارسال نامه شما به این انجمن، دبیر اجرایی نظام صنفی کشاورزی استان اصفهان و یکی از اعضای هیئت رئیسه اتاق اصناف کشاورزی ایران در مصاحبه با پایگاه خبری زیست آنلاین می‌گوید: «هدف وزارت نیرو از تغییر قانون، سست کردن پایه‌های حقابه‌های بخش کشاورزی است». وی ادامه می‌دهد: «طبیعی بود که وزارت نیرو از ذینفعان اصلی قانون آب که بخش کشاورزی است، دعوت به مشارکت نکند و ما هم چنین انتظاری نداشتیم.»

دوم آنکه به نظر می‌رسد معدود افراد و گروه‌های غیردولتی هم که به بازی گرفته شده بودند، هم‌اکنون فکر می‌کنند که شاید هدف از دعوت آن‌ها به جلسات و آوردن نام و عناوین آن‌ها، صرفاً مشروع‌تر جلوه دادن لایحه‌ای بوده که نهایتاً بر اساس دیدگاه خاص وزارت نیرو نسبت به موضوع تدوین شده، بدون آنکه نظرات و دغدغه‌های ایشان، طی یک روند شفاف، بررسی، اعمال، اصلاح و یا حتی رد شده یا اینکه اقناعی حاصل شده باشد. لازم به ذکر است، بسیاری از صاحب‌نظران و ذینفعان هم که چنین احتمالی را پیش‌بینی می‌کردند، از همان ابتدا، حاضر به همکاری نشدند و از سوی آن دبیرخانه هم تلاش کافی برای جلب اعتماد آن‌ها نسبت به روند طراحی شده برای تحلیل و نقد قوانین گذشته و تدوین پیش‌نویس لایحه جدید صورت نگرفته است.

۴- با توجه به فرصت کوتاه موجود، در اینجا صرفاً به سه نمونه از انتقادات بنیادین قابل طرح در خصوص لایحه پیشنهادی اشاره می‌شود. مسلماً انتقادات وارده منحصر به این موارد نبوده و احصای کامل آن‌ها فرصت بیشتری را می‌طلبد:

الف) به نظر می‌رسد لایحه پیشنهادی در راستای سلب مالکیت منابع آب حیات شده از افراد، آن هم بدون جبران خسارت، و سپردن آن‌ها به دست وزارت نیرو طراحی شده است. دست کم، مواد ۱۶، ۴، ۳ و ۱۹ الی ۲۳ از لایحه پیشنهادی چنین نتیجه‌ای به بار خواهند آورد. این در حالی است که اساس تمدن چند هزار ساله ایرانزمین به پشتوانه نهاد مالکیت خصوصی منابع آب شکل گرفته و همچنان

نیز تولید، خلق ثروت و سرمایه‌گذاری‌های مولد کشاورزی و صنعتی در فلات مرکزی ایران بر همین نهاد استوارند. لازم به توضیح است که فلسفه ورود دولت به حیطه منابع آب در تمامی قوانین قبلی، حفاظت از این منابع ارزشمند بوده و نه مالکیت بر آن‌ها، و مالکیت خصوصی افراد بر پایه قواعد عرفی، شرعی و قانونی همواره محترم شمرده شده است. در این رابطه، توجه به قواعد عرفی و فقهی «حیازت مباحات» و «لا ضرر و لا ضرار»، همچنین اظهارنظرهای

شورای محترم نگهبان پیرامون ماده ۱ قانون توزیع عادلانه آب در زمان بررسی و تصویب این قانون و حتی «تصویب‌نامه ضوابط ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب» که به پیشنهاد وزارت نیرو در سال ۱۳۸۷ به تصویب دولت رسیده، خالی از لطف نیست. البته امروز، پس از خشکیدگی و انهدام قریب ۵۰ هزار رشته قنات موجود در فلات مرکزی ایران ظرف چهل و پنج سال گذشته، دیگر کسی پوشیده نیست این تصور طراحان قوانین قبلی که دولت به تنهایی می‌تواند پاسدار خوبی برای منابع آبی مملکت باشد، خیالی خام بود. خلاصه اینکه، از نظر این انجمن، لایحه پیشنهادی هم‌اکنون می‌تواند با سست کردن پایه‌های مالکیت خصوصی بر منابع آب، کاری را که مغول نتوانست به سرانجام برساند تکمیل کند.

ب) امروزه، پرهیز دولت‌ها از دخالت در امور و تصمیمات اقتصادی و تجاری افراد جامعه در همه کشورهای در حال توسعه یا پیشرفته، اصلی پذیرفته شده است. اصرار لایحه پیشنهادی به تعیین تکلیف دولت راجع به نوع، اولویت و الگوی مصرف آب من جمله در مواد ۲۰، ۵، ۴ و ۲۱ لایحه، یادآور ایدئولوژی ویرانگر و شکست‌خورده اتحاد جماهیر شوروی کمونیستی است.

ج) از اصول اولیه قانون‌نویسی می‌توان به مطابقت قوانین با قانون اساسی، داشتن وضوح و شفافیت، جامع‌ومانع بودن، استحکام در ادبیات و اصطلاحات حقوقی، در نظر گرفتن قابلیت اجرا، نگاه بلندمدت و ملی و پرهیز از تبعیض و استثنای قانونی اشاره کرد. اما متأسفانه لایحه پیشنهادی سرشار از اصطلاحات

کلی، مبهم و غیرحقوقی، ارجاعات متعدد و بدون تعیین حدود و ثغور به اسناد دولتی بسیار مهم و تأثیرگذاری که بعداً باید تهیه شود و تفویض اختیار به کمیسیون‌ها و شورایی دولتی با اختیارات فوق‌العاده و فراقانونی است که بیشک زمینه ایجاد تبعیض، رانت، انحصار، فساد سیستماتیک و بر خوردهای سلیقه‌ای مجریان با مالکین و بهره‌برداران منابع آبی کشور را فراهم خواهد آورد.

«امروز، پس از خشکیدگی و انهدام قریب ۵۰ هزار رشته قنات موجود در فلات مرکزی ایران ظرف چهل و پنج سال گذشته، دیگر بر کسی پوشیده نیست این تصور طراحان قوانین قبلی که دولت به تنهایی می‌تواند پاسدار خوبی برای منابع آبی مملکت باشد، خیالی خام بود.»

از آنجاکه به زعم انجمن پسته ایران و بنا به دلایل مذکور، روند تهیه و مفاد لایحه قانون آب از مشروعیت لازم برخوردار نمی‌باشد، ضمن عرض پوزش از محضر گرامی شما، این انجمن از پذیرش دعوت به جلسه مورخ ۹۹/۱۲/۰۷ معذور است. منتها، چنانچه دبیرخانه تدوین قانون آب علاقه‌مند به مشروعیت بخشی واقعی به روند تحلیل، نقد و اصلاح قوانین آب کشور باشد، انجمن پسته ایران از انجام هر کمکی که در توان داشته باشد فروگذار نخواهد کرد. در پایان، ضمن عرض احترام و خسته نباشید به شما و همکارانتان به خاطر تلاشی که با نیت خیر صرف خدمت به مملکت می‌کنید، آرزوی پیشرفت، آبادانی و سربلندی ایران عزیز را دارم.

منبع: انجمن پسته ایران (با تلخیص).